

Оксана Андрейченко

ПРО ПРАВОПИС НЕУКРАЇНСЬКИХ ПРІЗВИЩ, І НЕ ТІЛЬКИ

Окреслена тема належить до дискусійних в українській орфографії, навіть незважаючи на те, що у чинному правописі є спеціальний розділ, у якому розкрито правила написання прізвищ та імен українською мовою. Адже сучасна практика засвідчує хитання у відтворенні українською мовою власних імен, прізвищ, імен по батькові тощо, відтак знову й знову постають питання, які потребують вирішення.

У сучасній мовній практиці помітні відхилення від норми вживання у прізвищах голосних *u/i*. Зауважимо, що в «Українському правописі» чітко розмежовано правопис цих голосних: російську літеру *u* передають українською літерою *i* на початку слова та після приголосних, крім *дж, ж, ш, ч, щ* і *ц*. Тому прізвища *Самарін, Бігвава, Брагінець* пишуть тільки з буквою *i*, але *Гаршин, Гуцин, Дорожін, Лучин* (після шиплячих). Щодо правопису, наприклад, прізвищ *Грибанов, Григоряк, Гризодубова, Володимирок, Миколенко* та ін., то їх передають з буквою *u*, оскільки вони утворені від імен людини чи загальних назв, спільних для української, російської та інших слов'янських мов. Букву *u* пишемо також у префіксі *при-*: *Прибилкін, Привалов, Пришвін* та в суфіксах *-ик-, -ич-, -иц-, -ищ-*: *Беликов, Григорович, Палицин, Радищев*.

Відхилення від норм чинного правопису фіксуємо й у відтворенні українською мовою імен, зокрема у мові сучасних ЗМІ, — *Володимир/Владімір, Михайло/Михайл, Кирило/Кіріл* та ін., пор.: *Два підходи до поняття «український бренд», два різні позиціонування цього терміна в своїх колекціях показали в «Чоловічий день» на «Сезонах моди» вітчизняні дизайнери Олександр Гапчук і Михайл Воронін; Новий президент Дмитрій Медведєв відразу подав кандидатуру Владіміра Путіна на розгляд парламенту; Патріарх Кіріл через місяць знову буде в Україні*. Кожна мова має свої правила написання чужомовних власних назв. В українській мові існує мовно-культурна традиція передавання слов'янських, насамперед східнослов'янських

(російських, білоруських), власних назв відповідними еквівалентами: однакові за походженням в українській мові мають іншу звукову й графічну форму, що відповідає чинним нормам української мови. В сучасній пресі це традиційне правило часто порушують, транскрибуючи власні назви для досягнення певного стилістичного ефекту. Проте в офіційно-діловій комунікації таке написання неприпустиме.

Помітне хитання й у вживанні м'якого знака в суфіксі *-сь(кий)*. В українському правописі зазначено, що суфікси у слов'янських прізвищах *-ск(ий)*, *-цк(ий)*, *-ск(і)*, *-цк(і)*, *-ск(і)*, *-ск(і)*, *-дзк(і)*, *-ск(у)*, *-цк(у)* в українській мові пишуть із м'яким знаком: *-ськ(ий)*, *-цьк(ий)*, *-дзьк(ий)*: *Мусоргський*, *Островський*; *Гомулицький*, *Завадзький*; так само з ь пишуть російські прізвища на *-ск(ой)*, *-цк(ой)*: *Луговської* (*Луговська*), *Трубецької* (*Трубецька*). Однак у неслов'янських прізвищах, наприклад у литовських, у буквосполуці *-ск-* м'який знак не пишемо: *Астраускас*, *Вайчекаускас*.

Нерідко виникають сумніви у написанні прізвищ, польських за походженням, зокрема тих, у яких в написанні польською мовою вжито м'який приголосний *n* перед звукосполучкою *-ску*. Українською мовою такі прізвища маємо писати із суфіксами *-ськ(ий)*, проте м'який знак на позначення пом'якшення попереднього приголосного не ставимо: *Виспянський*, *Яблонський*.

Сучасна офіційно-ділова мовна практика послуговується написанням імен по батькові неукраїнського походження, зокрема кримськотатарських власних назв. Відповідно натрапляємо на паралельне вживання імен по батькові *Рефатович/Рефат огли*, *Керимович/Керим огли*. Український правопис, деякі словники зазначають, що чоловічі імена по батькові творяться за допомогою суфікса *-ович*, від імен на *-й* — *-йович*: *Абдулович*, *Анварович*, *Явагерович* та ін. Для української мови не властива форма «власне ім'я + огли (син того, хто названий твірною основою)», проте носії відповідних власних назв можуть використовувати названі форми згідно зі своєю національною традицією.